

Arbejdsklassifikationsmodulet (AKM)

*Beskrivelse af Arbejdsklassifikationsmodulet ved Danmarks Statistik, DOC*X*

Esben Meulengracht Flachs og Sesilje Bondo Petersen, Arbejds- og Miljømedicinsk Afdeling, Bispebjerg Hospital

Formål^[6]

Formålet med Arbejdsklassifikationsmodulet (AKM) er at give oplysninger om erhvervs- og beskæftigelsesforhold for den skattepligtige del af befolkningen. Registeret er dannet på basis af indberetninger fra virksomheder og offentlige lønsystemer (Lønstatistikregisteret) og ved en maskinel proces, hvor hver enkelt person tildeles erhvervs- og stillingskoder på grundlag af oplysninger fra en lang række registre, bl.a. COR (Det Centrale Oplysningsseddelregister) og CSR (Det Centrale Skatteyderregister).

Periode^[1]

AKM findes for årene 1976 til 2005, registerets område dækkes derefter af henholdsvis Registerbaseret Arbejdsstyrkestatistik (RAS) og IDA (Integrerede Database for Arbejdsmarkedsforskning).

Population og referencetidspunkt^[1]

AKM består af en serie årlige tværsnitsopgørelser, og alle variable i AKM er opgjort på årsniveau. For hver årlig opgørelse består populationen af alle som har boet eller arbejdet i Danmark. Observationer med referencetidspunkt 31. december 2001 består således af data vedrørende hele året 2001.

Indhold^[1]

AKM klassificerer den enkelte person efter væsentligste (størst lønindkomst) beskæftigelse (socioøkonomisk status, beskæftigelsesstatus, fag og branche for vigtigste arbejdssted) samt omfanget af beskæftigelse og ledighed i løbet af et kalenderår. Nærmere bestemt klassificerer beskæftigelsesstatuskoden personer i hovedgrupperne selvstændige erhvervsdrivende, medarbejdende ægtefæller, lønmodtagere, pensionister og ude af erhverv i øvrigt.

AKM er en model, som på baggrund af en række oplysninger om personlig indkomst, offentlige registre, uddannelsesoplysninger, a-kasse oplysninger og indberetninger fra private virksomheder, tildeler personer bosat i Danmark en beskæftigelsesstatus (BESKST), socioøkonomisk status (SOCIO) og et fag ud fra arbejdsfunktion for erhvervsaktive (NYSTIL/DISCO). Bemærk at AKM i modsætning til RAS er en årsopgørelse. Koderne sættes med udgangspunkt i personens primære indkomstkilde i året.

Ændringer over tid^[1]

AKM har ændret sig over tid, som følge af først og fremmest kildematerialet. Grundstrukturen har derimod været uændret. Befolkningen opdeles i hovedkategorierne: selvstændig/medarbejdende ægtefælle, lønmodtager, pensionist og andet. De erhvervsaktive videreopdeles efter deres stilling fra 1976 til 1990 (opgjort i en variant af Dansk Fagkode), og fra 1991 efter den funktion de varetager (opgjort efter varierende DISCO-klassifikationer). Efter overgangen til DISCO-nomenklatur i 1991 blev NYSTIL og NYSTGR variablene videreført, men kvaliteten blev løbende dårligere.

Socioøkonomisk klassificering^[1]

Traditionelt har ideen med at foretage en socioøkonomisk klassificering af befolkningen været knyttet til folke- og boligtællingerne^[2]. I forbindelse med overgangen til registerbaserede tællinger fra 1980 blev en registerbaseret version af en socioøkonomisk variabel således udviklet. Denne version anvendes stadig i dag og svarer i sin nuværende udformning næsten til den klassiske "arbejdsstilling", som kendes fra tidligere folketællinger samt arbejdsmarkedssstatistiske opgørelser. Den er personorienteret i den forstand, at den enkelte person klassificeres efter egne forhold uden skelen til andre personer i familien/husstanden.

Problemer med "Arbejdsstilling"^[1]

Anvendelsen af "arbejdsstilling" er stadig meget udbredt inden for personstatistikken. Det er imidlertid blevet stadigt vanskeligere at sondre mellem de fem grupper af lønmodtagere (tre funktionærgrupper samt faglærte og ikke-faglærte arbejdere). Således er det nærmest uigennemførligt at redegøre for, hvordan de er sammensat. Hertil kommer, at informationsgrundlaget i Danmarks Statistik fra midten af 1990'erne er ændret på en sådan måde, at det er umuligt fortsat at udlede de oplysninger, som man tidligere har støttet sig til. Danmarks Statistik er i 1993(?) gået over til at anvende en ny fagklassifikation, kaldet DISCO-88, som er den danske version af den af ILO udviklede nomenklatur ISCO-88^[3,4]. Forgængeren til DISCO-88 var for lønmodtagernes vedkommende en specialversion af Dansk Fagkode tilvirket ved Danmarks Statistik.

Krav til indholdet i den nye klassifikation^[1]

Afgørende for udformningen af den nye klassifikation var spørgsmålet, om den skulle give en generel karakteristik af den enkelte persons situation, eller om den som hidtil blot skulle angive personens placering i forhold til arbejdsmarkedet. Sidstnævnte er et meget afgørende element for den enkelte person, og placeringen på arbejdsmarkedet kan, grupperet på rette vis, også til en vis grad afspejle uddannelsesmæssig baggrund, erhvervede kvalifikationer og indkomstforhold. Resultatet af disse overvejelser blev, at der specielt er taget højde for de to førstnævnte aspekter i kodningen efter DISCO-88.

Begrænsninger^[1]

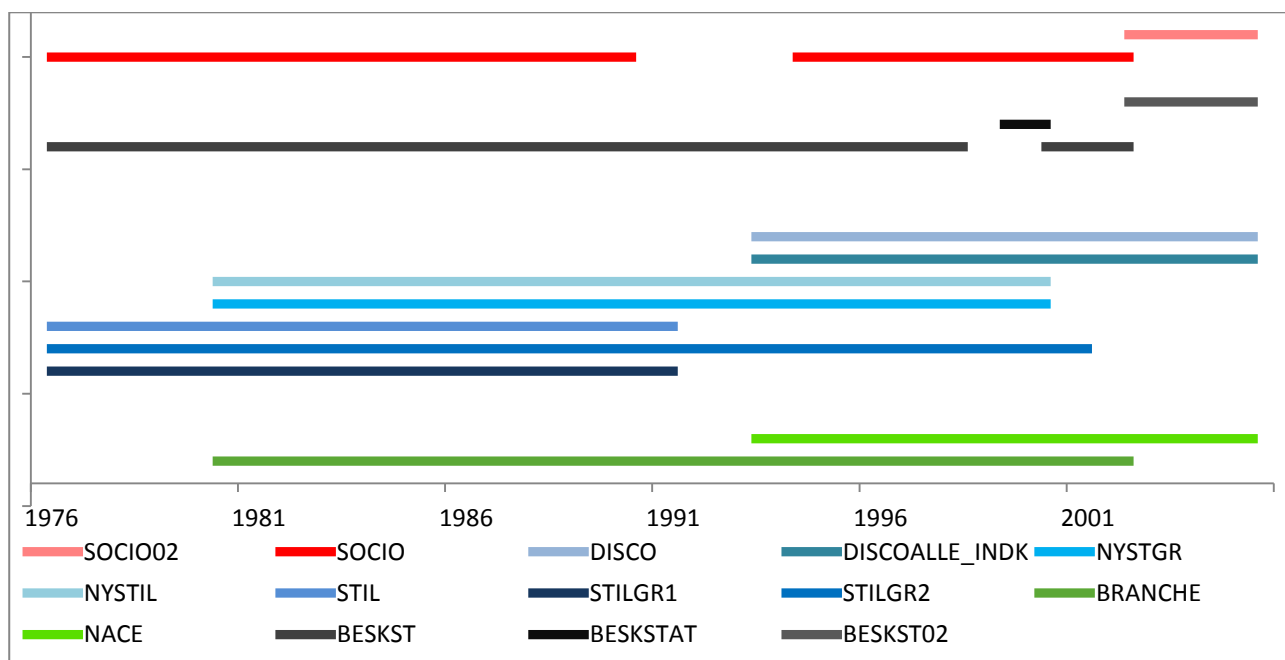
Det er vigtigt at understrege, at klassifikationen er udarbejdet under hensyntagen til hvilke registermæssige oplysninger, der foreligger i Danmarks Statistik. I de sidste 25 år har man gjort store fremskridt med hensyn til anvendelsen af registre i statistikproduktionen i Danmark. Alligevel har udviklingen af SOCIO under

hensyntagen til disse registre rummet begrænsninger. Således har det ikke været muligt at imødekomme alle tænkelige databehov.

I parentes bør det nævnes, at den omstændighed, at klassifikationen udelukkende er opbygget på grundlag af registeroplysninger, åbner muligheden for at sammenligne opgørelser baseret på interview med Danmarks Statistiks registerbaserede opgørelser over den relevante population.

Beskrivelse af centrale variable:

De centrale oplysninger i AKM består hver især af serier af variable, der for hvert år klassificerer befolkningen efter socioøkonomisk status og beskæftigelsesstatus, og derefter opdeler de beskæftigede efter fagklassifikation og branche. Alle klassifikationer har i gennem perioden fra 1976 til 2005 gennemgået forandringer, og der er skiftet både klassifikationssystemer og kilder til informationen. Nedenfor er de fire centrale oplysningers ændringer gennem perioden beskrevet. Figur 1 viser hvorledes serierne af variable dækker registerets periode fra 1976 til 2005.

Figur 1: De centrale variable i AKM i gennem perioden 1976 til 2005^[7,8]

Socioøkonomisk klassifikation^[1,9]

Inddeler befolkningen efter socioøkonomisk klassifikation på baggrund af beskæftigelsen for den beskæftigede del af befolkningen, og på baggrund af øvrig indkomstkilde (pensionist, førtidspensionist, under uddannelse etc.) for den resterende del af befolkningen.

SOCIO

Socioøkonomisk klassifikation benyttet fra 1976 til 1990 og igen fra 1994 til 2001.

SOCIO02

Socioøkonomisk klassifikation benyttet fra 2002 til 2005.

Beskæftigelsesstatus

BESKST (1976-1998, 2000-2001) ^[1]

Befolkningen inddeles efter beskæftigelsesstatus i følgende grupper:

- Selvstændige(BESKST = 1) er personer hvis hovedindkomst (overskud af selvstændig virksomhed før kapitalindkomster og udgifter) er væsentligste indkomst
- Medarbejdende ægtefælle(BESKST = 2) er personer hvis hovedindkomst er overført overskud fra ægtefælles virksomhed
- Lønmodtager(BESKST = med 3, 4 eller 5) er personer hvis væsentligste indkomst kommer fra henholdsvis løn og selvstændig virksomhed, fra løn eller fra løn og arbejdsløshedsunderstøttelse.
- Pensionist(BESKST = 6 eller 7) er personer hvis væsentligste indkomst er folke-/ førtidspension og overskud af selvstændig virksomhed eller folke-/ førtidspension henholdsvis
- Øvrige(BESKST = 8) personer der ikke falder ind under en af de ovenstående kategorier
- Ikke i AKM (BESKST=99)

BESKSTAT (1999)

Befolkningen inddeles efter beskæftigelsesstatus i følgende grupper:

- Selvstændige(BESKSTAT = 1) er personer hvis hovedindkomst (overskud af selvstændig virksomhed før kapitalindkomster og udgifter) er væsentligste indkomst
- Medarbejdende ægtefælle(BESKSTAT = 2) er personer hvis hovedindkomst er overført overskud fra ægtefælles virksomhed
- Lønmodtager(BESKSTAT = med 3, 4 eller 5) er personer hvis væsentligste indkomst kommer fra henholdsvis løn og selvstændig virksomhed, fra løn eller fra løn og arbejdsløshedsunderstøttelse.
- Pensionist(BESKSTAT = 6 eller 7) er personer hvis væsentligste indkomst er folke-/ førtidspension og overskud af selvstændig virksomhed eller folke-/ førtidspension henholdsvis
- Øvrige(BESKSTAT = 8) personer der ikke falder ind under en af de ovenstående kategorier

BESKST02 (2000-2005)

BESKST02 er i forhold til BESKST karakteriseret ved, at der før behandlingen svarende til ovenstående for BESKST lægges nogle personer i følgende statuskategorier:

- Efterlønsmodtager (BESKST02 = 9) er personer hvis hovedindkomst er efterløn
- Arbejdsløs (BESKST02 = 10) er personer, som er registreret med en nettoledighed på mindst 0,5 (halvdelen af året)
- Andre (BESKST02 = 8) er personer hvor kontanthjælpsydelser er større end erhvervsindkomst + dagpenge) og (kontanthjælpsydelser er mindre end grundbeløb - (i 2005 er grundbeløbet på 49.138 kr.; det reguleres med forbrugerprisindekset)
- Kontanthjælpsmodtager (BESKST02 = 12) er personer hvor (kontanthjælpsydelser større end erhvervsindkomst + dagpenge) og (kontanthjælpsydelser større end grundbeløb)

- Selvstændige (BESKST = 1) er personer hvis hovedindkomst overskud af selvstændig virksomhed (før kapitalindkomster og udgifter) er væsentligste indkomst
- Medarbejdende ægtefælle (BESKST = 2) er personer hvis hovedindkomst er overført overskud fra ægtefælles virksomhed
- Lønmodtager (BESKST = med 3, 4 eller 5) er personer hvis væsentligste indkomst kommer fra løn og selvstændig virksomhed, fra løn eller fra løn og arbejdsløshedsunderstøttelse henholdsvis.
- Pensionist (BESKST = 6 eller 7) er personer hvis væsentligste indkomst er folke-/ førtidspension og overskud af selvstændig virksomhed eller folke-/ førtidspension henholdsvis
- Syge- og barselsdagpenge (BESKST02 = 11) er personer som ikke har selvstændig virksomhed og lønnen er under grundbeløb, personen er ikke pensionist og løn + dagpenge mv. er over grundbeløb, og dagpenge mv. er større end løn.

Fagklassifikation^[1]

Fagklassifikationen angiver for hvert år, hvilken stilling eller fag der bestrides. Både kilderne til og det anvendte klassifikationssystem er ændret væsentligt gennem perioden fra 1976 til 2005. For årene 1976 til 1979 findes alene fagoplysningerne STIL, STILGR1 og STILGR2. For årene efter 1980 findes NYSTIL, NYSTGR og varianter af DISCO-koder.

STIL (1976-1990)

Variablen STIL er fagkode for den væsentligste beskæftigelse. STIL er kodet efter en Danmarks Statistik variant af Dansk fagkodeklassifikationen.

DOC*X databasen på Danmarks Statistik indeholder (SAS-)formater til STIL.

STILGR1 (1976-1990)

Variablen STILGR1 klassificerer den væsentligste beskæftigelse efter fag for lønmodtagere. Oplysninger om dannelsen af denne findes ikke.

DOC*X databasen på Danmarks Statistik indeholder (SAS-)formater til STILGR1.

STILGR2 (1976-2000)

Variablen STILGR2 klassificerer den væsentligste beskæftigelse efter fag for selvstændige og medarbejdende ægtefæller. STILGR2 dannes for perioden 1991 til 2000, men kun for selvstændige og medarbejdende ægtefæller. Oplysninger om dannelsen af denne findes ikke.

DOC*X databasen på Danmarks Statistik indeholder (SAS-)formater til STILGR2.

Efter 1979:

Selvstændige 1980ff:

De selvstændige og medarbejdende ægtefællers fagkode, STILGR2 og DISCO kode sættes ud fra virksomhedens branchekode.

Lønmodtagere 1980ff:

For lønmodtagere sættes NYSTIL og DISCOLOEN_INDK kode ud fra de registeroplysninger der er til rådighed. Koderne sættes for personer:

- der har et job eller
- hvor der er fagoplysninger (til og med 1999) eller
- hvor kode for a-kassemedlemsskab fra tidligere år eksisterer (til og med 2002)

NYSTIL (1980-1990)

Fra 1980 til 1990 sættes NYSTIL koden (stillingskode) ud fra følgende kilder i prioriteret rækkefølge:

1. Stat, oplysninger om stilling i staten
2. Kommune, oplysninger om stilling i kommune/amt
3. Søjstilling (oplysninger om maritime stillinger i staten) afløses i 1991 af lønstat oplysninger
4. CSR-P (fra 1991 stillingsoplysninger fra det centrale personregister), stillingsoplysning hos Skat (fra selvangivelsen)
5. AKAS- kode, oplysning om medlemskab af A-kasse
6. AKAS/BRANCHE, oplysning om medlemskab af A-kasse og branchekode
7. Igangværende uddannelse, oplysninger om især lærlinges uddannelse

DOC*X databasen på Danmarks Statistik indeholder (SAS-)formater til NYSTIL.

NYSTIL (1991-1999)

NYSTIL videreføres fra 1991 til 1999, men kvaliteten falder i løbende i perioden 1991 til 1999, da modellen ikke ajourføres.

DOC*X databasen på Danmarks Statistik indeholder (SAS-)formater til NYSTIL.

NYSTGR (alle 1980 -1999)

Selvstændige og medarbejdende ægtefæller:

For Selvstændige og medarbejdende ægtefæller (beskæftigelsesstatus 1 og 2 henholdsvis), er NYSTGR-Koden lig med:

- Selvstændige som et '1' tal efterfulgt af stilgr2 KODEN (ud fra branche) og et efterfulgt '0'
- Medarbejdende ægtefæller som et '2' tal efterfulgt af stilgr2 KODEN (ud fra branche) og et efterfulgt '0'
- Lønmodtagere (beskæftigelsesstatus = 3,4 eller 5):
 - Direktører(1.ciffer i NYSTIL=1) med mindst 20 ansatte: NYSTGR koden sættes ud fra branchen:
 - 32000, Fremstilling, bygge- og anlæg, råstofudvinding
 - 33000, Handel, transport, offentlige ydelser samt service
 - 39000, Landbrug, fiskeri mv., og uoplyst
 - Direktører(1.ciffer i NYSTIL=1) 0-19 ansatte: NYSTGR koden = '42' efterfulgt af 2 og 3.ciffer i NYSTIL og afsluttet med '0'
- Øvrige lønmodtagere: NYSTGR-koden = '4' efterfulgt af 3 første cifre i NYSTIL og afsluttet med '0'

- Uddannelsessøgende: For uddannelsessøgende (beskæftigelsesstatus= 8 og mindst 4 mdr. uddannelse i løbet af året eller uddannelsessøgende i oktober): NYSTGR koden sættes til 51000
- Pensionister(beskæftigelsesstatus= 6 eller 7): NYSTGR koden sættes til 54000
- Ude af erhverv øvrige: NYSTGR koden sættes til 55000

DOC*X databasen på Danmarks Statistik indeholder (SAS-)formater til NYSTGR.

DISCOALLE_INDK (1991-2005)^[5]

Variablen DISCOALLE_INDK indeholder DISCO-koden for alle personer i perioden 1991-2005. Denne sættes ud fra enten DISCO-koden for selvstændige eller medarbejdende ægtefælle, eller for alle andre ud fra lønmodtager DISCO-koden (variablen DISCO, ikke at forveksle med variablen DISCOALLE_INDK, eller selve DISCO-koden). For selvstændigt erhvervsdrivende og medarbejdende ægtefælle er DISCOALLE_INDK lig med fagklassifikationskoden for det arbejde, de udfører i deres virksomhed. DISCOALLE_INDK er for lønmodtagere lig med fagklassifikationskoden for det arbejdssted, hvor de har fået størst løn i løbet af året (1991-2005). Hovedkilden hertil er indberetninger til Danmarks Statistiks lønstatistikregister. Dannelsen af variablen DISCO for lønmodtagere er beskrevet nedenfor.

DOC*X databasen på Danmarks Statistik indeholder (SAS-)formater til DISCOALLE_INDK.

DISCO (1991-2002)

DISCO -koden sættes ud fra følgende kildeoplysninger i prioriteret rækkefølge:

1. DISCO -lønkode indberettet til Danmarks Statistiks lønstatistik (Stat, kommune (amt/region), privat (mindst 10 ansatte))
2. Igangværende uddannelse, oplysninger om især læringes uddannelse
3. Stillingsoplysninger fra det centrale personregister (1991-1999)
4. AKAS- kode, oplysning om medlemsskab af A-kasse
5. Afsluttet uddannelse og branche
6. AKAS/BRANCHE, oplysning om medlemsskab af A-kasse og branchekode

Hvis en person har flere job i løbet af året vælges DISCO koden for det væsentligste arbejdssted (størst lønindkomst). Til og med 2008 søgtes efter kode for et af de andre job, hvis koden manglede for det væsentligste sted.

DISCO (2003-2005)

DISCO -koden sættes lig med den 6 cifrede kode fra indberetningerne til lønstatistikken, og de imputerede værdier (gælder punkt 2 og 3 nedenfor) sættes i nogle tilfælde 6 cifret.

DISCO -koden sættes ud fra følgende kildeoplysninger i prioriteret rækkefølge:

1. DISCO-lønkode indberettet til Danmarks Statistiks lønstatistik (Stat, kommune(amt/region), privat (mindst 10 ansatte))
2. Afsluttet uddannelse og branche
3. Igangværende uddannelse, oplysninger om især læringes uddannelse
4. AKAS- kode, oplysning om medlemsskab af A-kasse
5. AKAS/BRANCHE, oplysning om medlemsskab af A-kasse og branchekode
6. Fra 2004 vælges kode fra foregående år, hvis personen har samme arbejdssted de to år.

Branche^[1]

BRANCHE (1980-2001)

For lønmodtagere er branchekode for det arbejdssted, hvor de har haft størst indkomst i løbet af året. For selvstændigt erhvervsdrivende er det branchekode for deres virksomhed.

Branchen er for alle beskæftigede (selvstændige, erhvervsdrivende og lønmodtagere) klassificeret efter Danmarks Statistiks femcifrede brancheopdeling (nomenklatur): Dansk Branchekode version 77 (DB-77) i perioden 1980 til 1993. Den femcifrede branche nomenklatur afløses i 1993 af den 6-cifrede NACE - den fælles EU-branchenomenklatur. Variablen BRANCHE er dannet for perioden 1980 til 2001. For årene 1980-1993 er BRANCHE dannet som primær variabel. I perioden 1994-2001 dannes BRANCHE ud fra den 6-cifrede NACE-kode. Der findes konverteringstabel mellem 5-cifret BRANCHE-kode og 6-cifret NACE-kode. DOC*X databasen på Danmarks Statistik indeholder (SAS-)formater til BRANCHE.

NACE (1992-2005)

Fra 1992 er branchen for de erhvervsaktive klassificeret efter den 6-cifrede NACE-kode - den fælles EU-branchenomenklatur. Denne ligger i variablen NACE. DOC*X databasen på Danmarks Statistik indeholder (SAS-)formater til NACE.

Kilder:

- [1] Kort beskrivelse af AKM, af PLT, Velfærd, Danmarks Statistik 2015
- [2] Danmarks Statistik, Folke- og boligtællingen 1981.
- [3] Der henvises til ILO, International Standard Classification of Occupations: ISCO-88, Geneve, 1990.
- [4] Oversigt over hoved- og overgrupperne i DISCO-88. Danmarks Statistik, Jesper Ellemose, 2001.
<http://www.statensnet.dk/pligtarkiv/fremvis.pl?vaerkid=12524&reprid=0&filid=22&iarkiv=1>
- [5] Beskrivelse af dannelsen af DISCOALLE_INDK/_08, Danmarks Statistik 2010.
- [6] <http://ncrr.au.dk/registre/arbejdsklassifikationsmodul-et-akm/>
- [7] <http://www.dst.dk/extranet/ForskningVariabellister/AKM%20-%20Arbejdsklassifikationsmodul-et.html>
- [8] Databeskrivelsen 0-Databeskrivelse.xls for DOC*X databasen, af AN, Forskerservice, Danmarks Statistik 2015.
- [9] SOCIO, Danmarks Statistiks Socioøkonomiske Klassifikation, 1. udgave, 1997. Jan Plovsing og Finn Spieker. <http://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/Nomenklaturer/SOCIO>